

Małgorzata Szczepaniak

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: m.szczepaniak@umk.pl

ZNACZENIE INSTYTUCJI DLA PROCESÓW ROZWOJOWYCH GOSPODARKI IRLANDII

THE ROLE OF INSTITUTIONS IN ECONOMIC DEVELOPMENT OF IRELAND

DOI: 10.15611/pn.2017.493.05

JEL Classification: B25, B52, E02, O43

Streszczenie: Irlandia jest często stawiana za przykład kraju, który osiągnął sukces gospodarczy. Specyfika procesów rozwoju gospodarczego Irlandii stanowiła zatem asumpt do zbadania roli, jaką instytucje odegrały w procesach rozwojowych tego kraju. Na szybkie tempo rozwoju gospodarczego Irlandii wpłynęło wiele czynników, wśród których wyróżnia się przede wszystkim czynniki ekonomiczne, jak np. napływ BIZ czy napływ środków finansowych z funduszy UE. Za przedstawicielami nowej ekonomii instytucjonalnej w artykule założono, że fundamentalną kwestią dla procesów rozwojowych pozostają jednak rozwiązania systemowe. W ramach instytucji sprzyjających sukcesowi gospodarki Irlandii wskazano nie tylko na takie wartości, jak wolność czy bezpieczeństwo obywateli, ale również na działania państwa skoncentrowane na podażowej stronie gospodarki poprzez podporządkowanie systemu prawnego czy podatkowego tworzeniu warunków sprzyjających działalności prywatnych przedsiębiorstw czy zwiększeniu atrakcyjności Irlandii jako miejsca lokalizacji dla zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Zwrócono uwagę, że na skuteczność wymienionych działań państwa wpłynęły również instytucje nieformalne, jak w przypadku Irlandii zaufanie społeczne kształtowane przez kilkadziesiąt lat w ramach modelu partnerstwa społecznego. Próba przybliżenia oraz określenia roli tych uwarunkowań instytucjonalnych dla procesów rozwoju gospodarczego Irlandii stanowiła badawczy cel opracowania.

Słowa kluczowe: instytucje, rozwój gospodarczy, Irlandia.

Summary: Ireland is as an example of a country that has achieved economic success. Irish rapid economic growth has been facilitated by many factors, such as the inflow of FDI and EU funds. According to New Institutional Economics, the author of the article assumes that the fundamental determinants of economic development process are institutions. Therefore there were analysed many activities in Ireland that allowed to shape the institutional system, for example: system of law, IDA-Ireland creating conditions increasing the attractiveness of Ireland as a location for foreign direct investment. It was pointed out that the effectiveness of the formal institutions was also influenced by informal institutions such as social trust, which were being shaped for decades within the framework of the social partnership model.

Attempts to approximate and define the role of these institutional determinants for economic development processes in Ireland were the research objective of the study.

Keywords: institutions, economic development, Ireland.

1. Wstęp

We współczesnej bardzo zróżnicowanej i szybko zmieniającej się gospodarce rośnie potrzeba interdyscyplinarnych (holistycznych) badań ekonomicznych. Problemy, ale i sukcesy gospodarek są wynikiem wielu działających jednocześnie czynników (*stricte* ekonomicznych i instytucjonalnych), pomiędzy którymi zachodzą nie tylko relacje komplementarności, ale i efekty synergii. Choć analizy ekonomiczne skupiają się na wpływie ekonomicznych czynników na procesy rozwoju gospodarczego¹, to wraz z dojściem do głosu przedstawicieli ekonomii instytucjonalnej, która wychodzi z odmiennych założeń w porównaniu z ekonomią neoklasyczną, nastąpił przełom w traktowaniu czynników instytucjonalnych jako istotnych determinant rozwoju [Ratajczak 2006, s. 16-17].

Jako przykład kraju, w którym instytucje odegrały znaczącą rolę w procesach rozwojowych, wybrano Irlandię. Wysoka dynamika rozwoju gospodarczego tego kraju nie tylko wpłynęła na zmniejszenie dystansu rozwojowego, jaki dzielił ją od krajów Unii Europejskiej, ale również zrodziła pytania o czynniki sprawcze tego cudu gospodarczego. Choć w literaturze z zakresu tej problematyki wskazuje się na napływ BIZ i napływ środków z funduszy z UE jako podstawowe determinanty rozwoju, to należy zauważyć, że przyspieszony rozwój nastąpił dopiero po ukształtowaniu przez państwo sprawnie funkcjonującej infrastruktury instytucjonalno-prawnej. Ład instytucjonalny, wprowadzone przez państwo bodźce funkcjonowania rynku, które wpływają na decyzje podejmowane przez podmioty gospodarcze, przejrzysty system prawny i zagwarantowanie praw własności stały się *conditio sine qua non* rozwoju gospodarczego. Kluczową rolę odegrał również model partnerstwa społecznego, który pozwolił na utrzymanie konkurencyjności kosztowej oraz miał wpływ na budowane zaufanie do prowadzonej polityki gospodarczej. Istotny wpływ ładu instytucjonalnego na procesy rozwoju gospodarki Irlandii został odzwierciedlony m.in. w wysokich miejscach zajmowanych przez ten kraj w międzynarodowych rankingach: *Doing Business*, Heritage Foundation czy ocenach jakości rządzenia *governance indicators*.

¹ Problemy empirycznej weryfikacji hipotez odnośnie do związków zachodzących między jakością rozwiązań instytucjonalnych a poziomem rozwoju gospodarki metodami ilościowymi natrafiają na problem pomiaru instytucji. Analizy w tym obszarze wymagają interdyscyplinarnych badań znacznie wykraczających poza ekonomię – z udziałem socjologów, kulturoznawców i historyków. Problematyczne jest również niedoszacowanie roli instytucji nieformalnych, jak np. zaufania do działań rządu.

Cele badawcze niniejszej analizy zostały określone jako identyfikacja oraz próba określenia znaczenia instytucji dla procesów rozwoju gospodarczego Irlandii. W artykule przyjęto roboczą hipotezę badawczą, mówiącą że instytucje miały znaczenie dla przyspieszenia dynamiki wzrostu gospodarczego tego kraju. W badaniach tej problematyki na potrzeby realizacji celu dokonano przeglądu badań z zakresu znaczenia ładu instytucjonalnego dla procesów rozwojowych, przedstawiono specyfikę rozwoju gospodarczego Irlandii, a następnie podjęto próbę oceny roli systemu instytucjonalnego w procesach rozwoju gospodarczego tego kraju. Metodą tej analizy jest opis o charakterze jakościowym i statystycznym dokonany z wykorzystaniem danych statystycznych dotyczących dynamiki wzrostu PKB, jak i oceny jakości instytucji w Irlandii.

2. Instytucje a rozwój gospodarczy

„Ład instytucjonalny jest wyznacznikiem sprawności systemu ekonomicznego, która materializuje się poprzez jego zdolność do efektywności ekonomicznej, stabilizacji procesów realnych i mechanizmu funkcjonowania gospodarki, wzrostu gospodarczego, równowagi ekonomicznej” [Woźniak 2005, s. 21].

Jeśli system instytucjonalny jest nakierowany na wspieranie logiki rynku i zwiększanie przedsiębiorczości, eliminację asymetrii informacji, rozwój rynków finansowych, uelastycznianie się rynków pracy, zwiększanie się otwartości handlu, przyczynia się do zwiększenia napływów BIZ, to z pewnością jest to **czynnik sprawczy** wielowymiarowego rozwoju. Sprawne funkcjonowanie rynków zależy od instytucji: ukształtowanego ładu prawnego i skuteczności jego przestrzegania, transparentności warunków, w jakich przebiega gra rynkowa. Sprawny system instytucjonalny nie tylko umożliwi właściwą alokację zasobów w gospodarce, ale jest swoistym koordynatorem celów rozwoju gospodarczego (środowiskowych, ekonomicznych, społecznych). Na system instytucjonalny składa się wiele czynników: ekonomicznych, ale także politycznych czy kulturowych. Uwarunkowania instytucjonalne są substytucyjne i komplementarne wobec siebie oraz innych czynników rozwoju. System instytucjonalny może zatem blokować procesy rozwoju (zjawisko homeostazy) lub je przyspieszać.

Przyjęta w artykule definicja instytucji jest spójna z interpretacją D.C. Northa. Instytucje są rozumiane jako reguły gry społecznej, które kształtują ludzkie interakcje. W efekcie określają one strukturę bodźców wymiany w sferze politycznej, społecznej i ekonomicznej. W tym aspekcie instytucje to reguły gry (formalne: normy prawne i nieformalne: zwyczaje, zaufanie), a organizacje to gracze, których wzajemne oddziaływanie wpływa na charakter instytucjonalnej zmiany. Te wymyślone przez ludzi ograniczenia w postaci reguł postępowania kształtują również decyzje ekonomiczne oraz są bodźcami bądź hamulcami podejmowania różnych decyzji [North 1997, s. 2-4]. W odniesieniu do rozwoju gospodarczego reguły gry to system uwarunkowań instytucjonalnych (system prawny, rola państwa). Elementem syste-

mu instytucjonalnego jest również skuteczność przestrzegania reguł (formalnych i nieformalnych). Dopiero spójność, sprawność i wysoka skuteczność instytucji pozwalają na stworzenie stabilnego otoczenia instytucjonalnego, które wzbudza zaufanie podmiotów uczestniczących w grze rynkowej, oraz na zmniejszenie niepewności [North 1990; 1997; 2008].

Nie bez znaczenia dla sprawności i skuteczności instytucji pozostaje państwo, które oprócz działań w sferze operacyjnej poprzez działalność regulacyjną wyznacza zasady funkcjonowania rynku. Aby rynek mógł sprawnie funkcjonować, muszą istnieć efektywnie funkcjonująca infrastruktura instytucjonalno-prawna i zagwarantowane prawa własności. W tym ujęciu przyjęto, że państwo, stwarzając odpowiednie warunki rozwoju, kształtuje system bodźców do podjęcia przez jednostki większej czy mniejszej aktywności gospodarczej. Instytucje zatem tworzą system bodźców kształtujących zachowania jednostek i wpływają w znacznym stopniu na procesy rozwoju społeczno-gospodarczego [Rodrik, Subramanian, Trebbi 2002]. Instytucje zatem z jednej strony pozostają pod wpływem działań państwa, a z drugiej strony są czynnikiem wpływającym na procesy rozwoju gospodarczego.

Instytucje „kształtują bodźce, które prowadzą do odmiennych trajektorii rozwoju krajów podobnie początkowo wyposażonych w zasoby. Od struktury instytucji zależą bodźce do innowacji i rozwijania nowych technologii, do reorganizacji produkcji i dystrybucji w celu lepszego wykorzystania nowych szans i możliwości oraz do akumulowania kapitału rzeczowego i ludzkiego” [Helpman 2004].

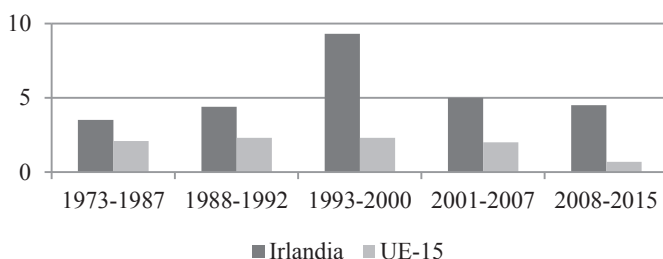
Przegląd badań tej problematyki wskazał, że istnieje dodatni wpływ instytucji na wzrost i rozwój gospodarczy. Autorzy zwracają jednak uwagę na różne elementy systemu instytucjonalnego. M. Nougier i M. Siscart udawadniają, że działania, które sprzyjają otwieraniu się gospodarki, są ważnymi determinantami dochodu *per capita* [Nougier, Siscart 2005]. Wolność gospodarcza ma dodatni wpływ na wzrost gospodarczy według takich autorów, jak E. Weede i S. Kampf oraz W. Wu i O.A. Davis [Weede, Kampf 2002; Wu, Davis 1999]. Kraje o systemie demokratycznym osiągają wyższe stopy wzrostu gospodarczego [Barro, Sala-i-Martin 1995]. Dodatni wpływ instytucjonalnych czynników na rozwój potwierdzają w badaniu D. Acemoglu, S. Johnson i J.A. Robinson [Acemoglu, Johnson, Robinson 2002]. Według takich autorów, jak D. Rodrik, A. Subramanian i E. Trebbi, instytucjonalne uwarunkowania tworzą system bodźców kształtujących zachowania jednostek i wpływają w znacznym stopniu na procesy rozwojowe [Rodrik, Subramanian, Trebbi 2002]. Niestabilność polityczną jako instytucję blokującą procesy rozwoju badał R. Barro [Barro, Sala-i-Martin 1995]. P.H. Mo natomiast wykazał, że niestabilność polityczna stanowi główny kanał, poprzez który korupcja wpływa na wzrost gospodarczy [Mo 2001].

Poza tym przestrzeganie ładu prawnego w poszczególnych wskazanych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego zdeterminowane jest również instytucjami nieformalnymi, jak np. poziomem zaufania do działań rządu. Zaufanie wpływa również na stabilność polityczną, ograniczając jednocześnie niepewność podmiotów w gospodarce. Wszystkie te czynniki pozostają nie bez znaczenia dla kosztów transakcyjnych, które mogą być istotnym ograniczeniem wzrostu gospodarczego [Coase 1960].

3. Specyfika procesów rozwojowych gospodarki Irlandii

Awans rozwojowy gospodarki Irlandii sprawił, że w okresie członkostwa w strukturach Unii Europejskiej w ciągu jednej dekady przekształciła się z kraju o najniższym poziomie rozwoju w tym ugrupowaniu w najbardziej rozwiniętą gospodarkę. Gospodarka Irlandii przeszła spektakularną przemianę nie tylko pod względem dynamiki produkcji, ale również ze względu na wzrost poziomu życia ludności.

Jednak zmiany zachodzące w Irlandii w okresie pierwszych piętnastu lat członkostwa w UE zapisały się w historii pod znakiem problemów gospodarczych. Dopiero lata 90. XX wieku, kiedy zaczęto wprowadzać głębokie reformy nie tylko z zakresu polityki stabilizacyjnej, ale również instytucjonalnej, były okresem rozkwitu irlandzkiej gospodarki. W tym czasie irlandzka gospodarka rozwijała się w tempie trzy razy szybszym niż średnio rosło PKB krajów UE-15². Choć wśród głównych determinant rozwoju wskazuje się napływ środków z funduszy Unii Europejskiej oraz napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych, to ani jeden, ani drugi czynnik nie przyczyniłby się do przyspieszenia procesów rozwojowych, gdyby nie sprzyjający procesom rozwojowym system instytucjonalny. Wśród bodźców, które były kształtowane przez państwo w tym okresie, należy wymienić model partnerstwa – negocjowanie reform polityki stabilizacyjnej z przedstawicielami pracodawców i pracowników, zmiany w systemie podatkowym (ulgi podatkowe dla przedsiębiorstw produkujących na eksport), utworzenie agencji rządowych zachęcających inwestorów zagranicznych do lokalizacji działalności na terenie Irlandii: IDA Ireland, Forfas, Forbait) [Szczepaniak 2015].

Rys. 1. Dynamika PKB w cenach stałych w Irlandii i średnio w krajach UE-15 w latach 1973-2015 z podziałem na podokresy (średnie roczne stopy wzrostu, %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Komisji Europejskiej Ameco database, http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/ResultSerie.cfm (dostęp: maj 2017).

² Ze względu na to, że w latach 1973-2015 zmieniała się struktura członkowska krajów EWG (UE) – z 9 krajów w 1973 r. do 28 krajów w 2015 r., do porównań dynamiki zmian PKB Irlandii przyjęto grupę krajów UE-15.

Wśród najważniejszych elementów systemu instytucjonalnego wskazano działania państwa, jak np. prowadzone od początku lat 90. XX wieku deregulacja i liberalizacja rynku. Jako najważniejsze w tym zakresie wskazać trzeba: ograniczenie liczby rodzajów działalności gospodarczej, na których prowadzenie konieczne było posiadanie licencji lub zezwolenia, oraz uproszczenie wymogów informacyjnych wobec przedsiębiorców i wprowadzenie ułatwień w rejestracji przedsiębiorstw. W rezultacie od lat 90., według raportów Banku Światowego *Doing Business*, Irlandia znajdowała się w czołówce krajów świata, w których najłatwiej i najszybciej można było założyć własną działalność gospodarczą, co dodatkowo podnosiło atrakcyjność tego kraju dla inwestorów i przyczyniło się do zwiększenia dynamiki napływu BIZ.

Zmienność i elastyczność stanowionego prawa (proinnowacyjne regulacje) okazały się w Irlandii skuteczne, gdyż jednocześnie nastąpiły zmiany w kapitale społecznym zmierzające do popularyzacji postaw innowacyjnych. W Irlandii wystąpiła synergia korzyści współzależności instytucji i napływu BIZ. Organizacja rządowa IDA (*Industrial Development Agency*), czyli Irlandzka Agencja Rozwoju Przemysłu, prowadziła aktywną promocję Irlandii jako miejsca lokowania BIZ, szukała inwestorów, oferowała dobrą infrastrukturę, dobrze wykształconą młodą kadre, konkurencyjność kosztową – IDA oferowała inwestorom zagranicznym w zamian za stworzenie miejsc pracy granty i szkolenia czy dofinansowanie dla pracowników. Inwestorzy zagraniczni dokonali natomiast modernizacji technologicznej gospodarki, rozwinął się też przemysł wysokich technologii torujący drogę rozwojowi poprzez podnoszenie potencjału innowacyjnego. W tym ujęciu system instytucjonalny wpływał na rozwój nie tylko poprzez podejmowanie działań na rzecz przyciągania kapitału zagranicznego, ale również poprzez wpływ na kierunki inwestowania.

W ciągu analizowanego okresu w ramach polityki systemowo-instytucjonalnej Irlandia wprowadziła również wiele reform w systemie oświaty, co umożliwiło znaczną poprawę sytuacji gospodarczej. Celem polityki oświatowej było przygotowanie wykwalifikowanych kadr na potrzeby rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu i usług. Oprócz stworzenia nowych placówek naukowych rozbudowano system szkolenia i podnoszenia kwalifikacji. W ramach wzmocnienia krajowego potencjału technologicznego utworzono 10 nowych instytutów technologicznych. Warto zwrócić uwagę, że dążąc do rozwoju nowych technologii, stworzono sprawnie działający system współpracy między uniwersytetami oraz przedsiębiorstwami, a także specjalne parki technologiczne skupiające potencjał instytucji badawczych [World Economic Forum 2004].

System instytucjonalny w Irlandii był czynnikiem przyspieszonego rozwoju również ze względu na ograniczone oddziaływanie grup interesu i społeczny konsensus wobec przeprowadzanych reform. Model partnerstwa społecznego, realizowany skutecznie od lat 90., umożliwił utrzymanie konkurencyjności kosztowej oraz miał wpływ na zaufanie do prowadzonej polityki gospodarczej rządu. Poza tym środki z funduszy UE były odpowiednio alokowane, co pozwoliło na transformację systemu edukacji, wzrost jakości zasobów siły roboczej oraz rozbudowę infrastruktury

społeczno-gospodarczej, a przez to poprawiło warunki rozwoju gospodarki. W tym ujęciu społeczny konsensus i zaufanie do działań rządu były katalizatorem reform [O'Donnell 2007]. O tym, jak ważne w Irlandii do dziś są pakt społeczny, świadczy fakt, że porozumienia między partnerami społecznymi (organizacjami pracodawców, związkami zawodowymi oraz państwem reprezentowanym przez rząd) poprzedzały oraz formowały podstawy do opracowania narodowych planów rozwoju na lata 1994-1999, 2000-2006 oraz 2007-2013. Przed przystąpieniem do negocjacji Narodowa Rada Społeczno-Ekonomiczna (National Economic and Social Council – NESCC), skupiająca partnerów społecznych i rząd, opublikowała raport dotyczący bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Rada określa w takich raportach obszary tematyczne, które powinny być przedmiotem porozumienia. Formułowane są także punkty programowe uznawane za niepodlegające dyskusji. Jednym z nich było założenie, że Irlandia jest i ma pozostać krajem osadzonym w otwartej globalnej gospodarce oraz ma sobie radzić z wyzwaniem globalizacji nie poprzez izolację, ale poprzez twórcze dostosowanie się na drodze podnoszenia kwalifikacji, produkowania towarów i usług, które będą znajdowały odbiorców na całym świecie [Zybała 2006].

Podsumowując, Irlandia jest krajem, w którym system instytucjonalny sprzyjał procesom rozwojowym. Choć okres przyspieszonego wzrostu jest niewątpliwie związany ze zwiększoną dynamiką napływu BIZ i środków finansowych z UE, to opisane działania w ramach kreacji sprawnego systemu instytucjonalnego były niewątpliwie katalizatorem procesu modernizacji irlandzkiej gospodarki [Powell 2003]. W ramach działań państwa w tym zakresie wskazać należy kształtowanie systemu podatkowego, reformy systemu edukacji czy działalność IDA, dzięki której skupiono uwagę na atrakcyjności Irlandii jako miejsca lokalizacji dla BIZ. Poza tym poprawiono również warunki prowadzenia działalności gospodarczej zarówno dla irlandzkich przedsiębiorstw, jak i przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego. Ponadto polityka systemowo-instytucjonalna w tym okresie była ukierunkowana na przemyślane planowanie wykorzystania środków finansowych z funduszy strukturalnych UE [Luberska 2003]³.

4. Ocena instytucji w Irlandii

Wyniki badań dotyczących instytucji potwierdzają, że kraje, w których system instytucjonalny działa sprawnie, system prawny jest przejrzysty, a wymiar sprawiedliwości sprawnie egzekwuje prawo, uzyskują pierwsze miejsca w rankingach międzynarodowych zarówno pod kątem oceny rozwoju gospodarczego (World Development Report, Human Development Report), jak i systemu instytucjonalnego (Heritage

³ Planowanie wykorzystania środków z UE w ramach strategii polityki gospodarczej dotyczyło przede wszystkim reform oświaty w celu przygotowania wykwalifikowanych kadr oraz rozbudowy nowoczesnej infrastruktury. Zob. szerzej w: [Luberska 2003, s. 66-67].

Foundation). Mierniki skuteczności systemu instytucjonalnego pozwalają scharakteryzować sposób i zakres koordynacji decyzji ekonomicznych. Oceny dotyczą różnych obszarów, jak: wolność, edukacja, zdrowie, system prawny, w tym podatkowy (rys. 2). Wśród najczęściej wykorzystywanych do oceny jakości instytucji znajdują się:

- wskaźnik wolności gospodarczej (*Index of Economic Freedom* – IEF, The Heritage Foundation),
- wskaźniki praw politycznych (*political rights* – PR) oraz wolności obywatelskich (*civil liberties* – CL) monitorowane przez Freedom House (FH), które mogą być traktowane jako najbardziej ogólne miary ładu instytucjonalnego,
- wskaźniki publikowane przez Światowe Forum Ekonomiczne (WEF) – *Policy and Institutional Indicators* (PIIs),
- badania Banku Światowego, które dotyczą instytucjonalnych uwarunkowań działalności gospodarczej z punktu widzenia istniejących regulacji w warunkach prowadzenia działalności gospodarczej (raporty *Doing Business*) oraz badań jakości rządzenia (*Governance Indicators*).

Sprzyjająca procesom rozwoju polityka instytucjonalna w latach 90. XX wieku sprawiła, że Irlandia była coraz wyżej oceniana wśród krajów świata pod względem warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz innych obszarów ładu instytucjonalnego. W roku 2015 Irlandia zajmowała 15. miejsce na świecie w rankingu *Doing Business*. Pomimo pogorszenia pozycji (z 10. w 2007 r.), Irlandia na tle zarówno krajów UE, jak i świata utrzymuje wysoką konkurencyjną pozycję przede wszystkim pod względem systemu podatkowego, polityki ochrony inwestorów, rozpoczynania działalności gospodarczej oraz łatwości uzyskania kredytu [World Bank, *Doing Business* 2016].

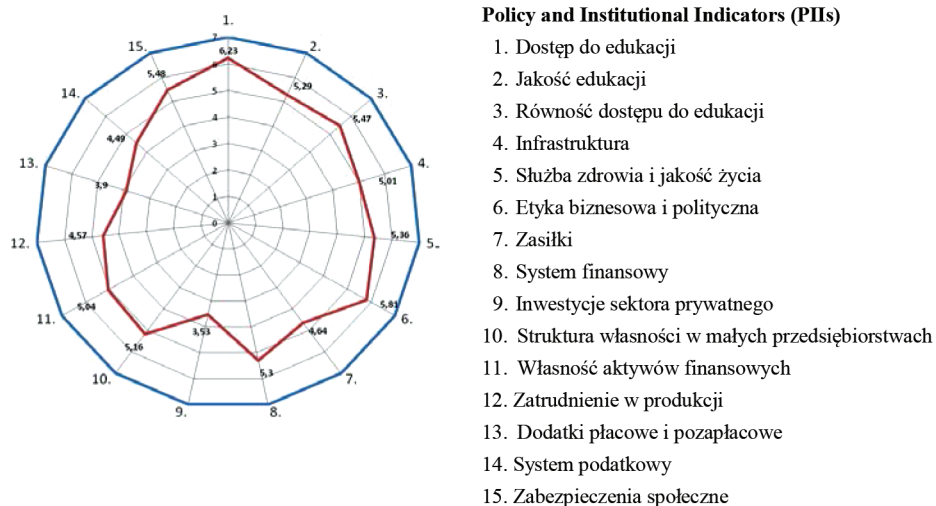
Pozytywne efekty polityki systemowo-instytucjonalnej zostały odzwierciedlone również przez wysokie pozycje Irlandii w rankingu Heritage Foundation (tab. 1). Wzrost indeksu wolności gospodarczej z 68,5 w 1995 r. do 82,6 w 2007 r. sprawił, że Irlandia przesunęła się w rankingu z 20. miejsca w 1995 r. do 3. miejsca na świecie

Tabela 1. Wskaźniki jakości instytucji w wybranych latach z okresu 1996-2015

Źródło	1996	2000	2005	2010	2011	2013	2015
Economist Intelligence Unit	0,85	0,85	0,80	0,80	0,80	0,80	0,80
Heritage Foundation (Index of Economic Freedom)	0,70	0,90	0,90	0,80	0,80	0,80	0,80
Institute for Management and Development World Competitiveness Yearbook	0,65	0,78	0,70	0,65	0,67	0,71	0,69
Institutional Profiles Database			0,96	0,96	0,93	0,91	0,91
World Economic Forum Global Competitiveness Report	0,58	0,70	0,66	0,59	0,63	0,61	0,66

Źródło: [Kaufmann, Kraay, Mastruzzi].

w 2007 r. (1. i 2. miejsce zajęły Hongkong i Singapur). Irlandia w 2007 roku była uznana za kraj całkowicie wolny. Choć pozycja Irlandii spadła w roku 2016 na 9. miejsce na świecie, to warto dodać, że Irlandia jest jednym z krajów o najwyższym stopniu wolności w Unii Europejskiej w 2016 r. [Heritage Foundation 2017]. Ocena jakości rządzenia, a w tym jakość stanowionego prawa i efektywność jego egzekwowania, dokonana przez Bank Światowy w latach 1996-2015, wskazuje, że Irlandia poprawiła jakość rządzenia pod względem wszystkich kategorii [World Bank, *Worldwide Governance Indicators*].

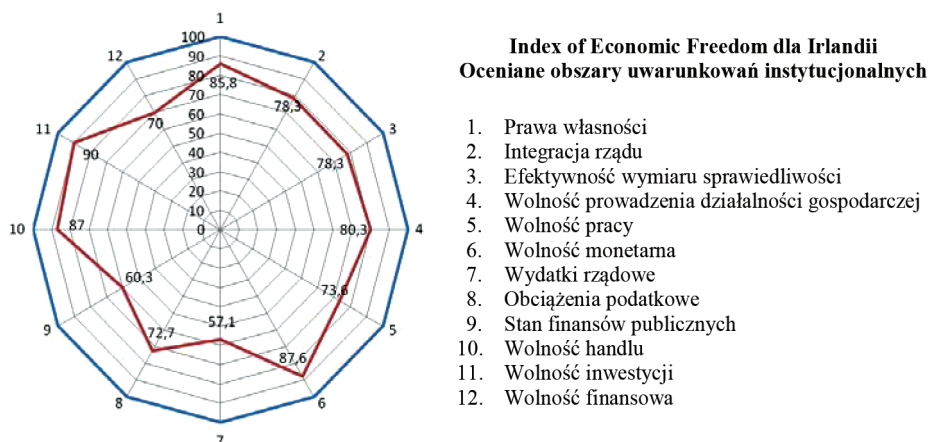
Rys. 2. Częstkowe obszary uwarunkowań instytucjonalnych w Irlandii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WEF *The Inclusive Growth and Development Report 2017*.

Przykład Irlandii wskazuje, że system instytucjonalny przyczynił się do przyspieszenia procesów wzrostu gospodarczego w latach 90. XX wieku, ale po kryzysie końca pierwszej dekady XXI wieku Irlandia po raz kolejny sprawnie i skutecznie (w atmosferze zaufania do działań rządu) przeprowadziła naprawę finansów publicznych oraz nadal zajmuje miejsca w samej czołówce w międzynarodowych rankingach w zakresie ocen systemu instytucjonalnego. Oceny Irlandii w międzynarodowych rankingach w 2017 r. wskazują, że:

- według Heritage Foundation Irlandia zajmuje 9. miejsce na świecie z wartością *Index of Economics Freedom* 76,7,
- według raportu *Doing Business* Irlandia zajmuje 18. miejsce na świecie,
- zgodnie z metodologią FH Irlandia otrzymała najlepsze z możliwych not.

Szczegółowa ocena systemu instytucjonalnego z podziałem na różne obszary została przedstawiona na rys. 2 i 3. Irlandia nawet po kryzysie zachowała bardzo

Rys. 3. Oceniane obszary uwarunkowań instytucjonalnych w Irlandii w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Index of Economic Freedom 2017.

wysokie noty w zakresie większości obszarów, w szczególności takich jak: jakość systemu jurysdykcyjnego gwarantującego respektowanie kontraktów i prawa własności, rozwój rynków finansowych czy elastyczność rynku pracy. Relatywnie niska ocena występuje w obszarze dodatki płacowe i pozapłacowe, co jest zgodne z liberalnym modelem gospodarki i nadal relatywnie niskim klinem podatkowym, który jest czynnikiem zapewniającym konkurencyjność tej gospodarki [OECD 2014].

5. Zakończenie

W artykule potwierdzono na podstawie przeglądu literatury oraz analizy danych dotyczących oceny instytucji, że wiele uwarunkowań, w tym szczególnie: istnienie sprawnych i współdziałających instytucji, przejrzysty system prawny i skuteczny aparat egzekwowania prawa, przyczynia się do stworzenia szeroko rozumianego systemu instytucjonalnego, który nie tylko ma znaczenie dla dynamiki wzrostu gospodarczego, ale również przyczynia się do poprawy warunków życia ludności.

Irlandia jest przykładem kraju, w którym instytucje wpłynęły na przyspieszenie procesów rozwojowych nie tylko w latach 90. XX wieku, ale również w czasie przezwycięzania problemów wynikłych z kryzysu końca pierwszej dekady XXI wieku. Wśród najważniejszych elementów tego systemu wskazano działalność agencji rządowych: IDA – Ireland, Forfas, Forbait mających na celu zwiększenie atrakcyjności Irlandii jako miejsca lokowania BIZ. Poza tym zwrócono uwagę, że Irlandia w latach 90. wykształciła sprawny aparat ściągania i wykorzystania środków finansowych z funduszy strukturalnych UE (środki te były kierowane na szkolenie pracowników rekrutowanych przez inwestujące w Irlandii przedsiębiorstwa z udziałem BIZ, reformy systemu oświaty). Czynnikiem sprzyjającym procesom rozwojowym

był również odpowiednio kształtowany system prawny, w tym podatkowy (niski CIT, niski klin podatkowy), który zapewniał konkurencyjność kraju na arenie międzynarodowej.

Niezwykle ważnym czynnikiem w ramach instytucji nieformalnych wspierających procesy rozwoju był wysoki poziom zaufania do prowadzonej przez rząd polityki gospodarczej. Dzięki modelowi partnerstwa społecznego, w ramach podpisywanych porozumień (tzw. *social partnership*) między rządem, przedstawicielami pracodawców i związkami zawodowymi, rząd Irlandii osiągnął akceptację społeczną szeroko rozumianej polityki społeczno-gospodarczej. Model partnerstwa społecznego umożliwił przeprowadzenie głębokich reform gospodarczych, jak: ograniczenie wzrostu płac, reformy podatkowe i prawa pracy [OECD 2001].

W tym kontekście bez wątpienia opisane sprawnie działające instytucje w Irlandii wpłynęły na ograniczenie niepewności, ograniczyły koszty transakcyjne oraz ukształtowały warunki sprzyjające rozwojowi. Przeprowadzone w artykule badanie pozwala potwierdzić hipotezę mówiącą, że ukształtowany w Irlandii system instytucjonalny, u podstawy którego znalazły się instytucje formalne i nieformalne, przełożył się na osiągnięcie celów ekonomicznych i społecznych w zakresie wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego oraz powiększania dobrobytu i zamożności społecznej.

Literatura

- Acemoglu D., Johnson S., Robinson J.A., 2002, *Reversals of fortunes: Geography and institutions in the making of the modern world income distributions*, Quarterly Journal of Economics, no. 117.
- Barro R., Sala-i-Martin X., 1995, *Economic Growth*, McGraw-Hill, New York – St. Louis – San Francisco.
- Coase R., 1960, *The problem of social cost*, Journal of Law and Economics, no. 3.
- Helpman E., 2004, *The Mystery of Economic Growth*, Belknap Press at Harvard University Press, Cambridge, Mass., s. 139.
- Heritage Foundation 2017, <http://www.heritage.org/index>.
- Kaufmann D., Kraay A., Mastruzzi M., *The World Governance Indicators: Methodology an Analytical Issues*, www.govindicators.org.
- Liberska B., 2003, *Model irlandzki – czy szansą na przyszłość?*, Polska 2000 Plus, nr 2.
- Mo P.H., 2001, *Corruption and economic growth*, Journal of Comparative Economics, no. 29.
- North D.C., 1989, *Institutions and economic growth: An historical introduction*, World Development, vol. 17, issue 9, s. 1319-1332
- North D.C., 1990, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, Cambridge, s. 3.
- North D., 1997, *The Contribution of the New Institutional Economics to an Understanding of the Transition Problem*, WIDER Annual Lectures, United Nations University, World Institute for Development Economic Research, Helsinki.
- North D., Acemoglu D., Fukuyama F., Rodrik D., 2008, *Governance, growth, and development decision-making*, World Bank Working Paper, no. 44186.
- Nouger M., Siscart M., 2005, *Trade rises income: A precise and robust result*, International Journal of Economics, vol. 65, no.2.

- O'Donnell R., 2007, *Irlandzka ścieżka sukcesu i dialogu*, Dialog, nr 3.
- OECD, 2001, *Regulatory Reform In Ireland*, Paris.
- OECD, 2014, Taxing wages.
- Powell B., 2003, *Economic freedom and growth: The case of the Celtic Tiger*, Cato Journal, vol. 22, no. 3.
- Ratajczak M., 2006, *Miejsce instytucjonalizmu we współczesnej ekonomii*, [w:] Zagóra-Jonszta U. (red.), *Dokonania współczesnej myśli ekonomicznej. Ekonomia instytucjonalna – teoria i praktyka*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Rodrik D., Subramanian A., Trebbi E., 2002, *Institutions rule: The primacy of institutions over geography and integration in economic development*, Journal of Economic Growth, no. 2.
- Szczepaniak M., 2015, *Irlandia. Przemiany gospodarcze*, CeDeWu, Warszawa.
- Weede E., Kampf S., 2002, *The impact of intelligence and institutional improvements on economic growth*, Kyklos 2002, vol. 55, issue 3.
- Wojtyła A., 2009, *O badaniach nad „głębszymi” przyczynami wzrostu gospodarczego*, [w:] Rapacki R., *Wzrost gospodarczy w krajach transformacji. Konwergencja czy dywergencja?*, PWE, Warszawa, s. 188.
- World Bank, *Doing Business 2007*, 2016.
- World Bank, *Worldwide Governance Indicators*, <http://worldbank.org/governance/wgi>.
- World Economic Forum, 2004, *Global Competitiveness Report*.
- Woźniak M., 2005, *Fundamentalne problemy aksjologiczne ładu instytucjonalnego współczesnej gospodarki*, [w:] Boehlke J., Polszakiewicz B. (red.), *Ład instytucjonalny w gospodarce*, t. I, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 21.
- Wu W., Davis O.A., 1999, *The Two Freedoms, Economic growth and Development: An Empirical Study*, Public Choice, no. 100.
- Zybała A., 2006, *Irlandzkie paktowanie. Najnowszy pakt i najstarszy*, Dialog, nr 10.